

"Arkadaş! Dünya ve âhiretteki lezzet ve nimetlere, iman ile bakılırsa, bunlarda bir hareket-i devriye görülür ki; emsaller birbirini takib eder. Biri gider, yerine onun misli gelir..." devamıyla izah eder misiniz?

"Arkadaş! Dünya ve âhiretteki lezzet ve nimetlere, iman ile bakılırsa, bunlarda bir hareket-i devriye görülür ki; emsaller birbirini takib eder. Biri gider, yerine onun misli gelir."

Bu cümlelerde ve devamında hareket iki ayrı şekliyle ele alınıyor. Birisi devriye, diğeri müstakim.

Bir daire, bir de düz çizgi düşünelim. Dairenin üzerindeki bir noktadan hareket ettiğimizde bir süre o noktadan uzaklaşırız; yola devam ettiğimizde ilk noktaya yaklaşılmaya başlar ve sonunda tekrar bu o noktaya geliriz.

İkincisinde ise, bir noktadan hareket ederek yolumuza devam ettiğimizde ilk noktadan gittikçe uzaklaşırız. O noktaya tekrar geri dönmemiz mümkün olmaz.

Birinci tür hareketin en açık örneği mevsimlerdeki değişimdir. Baharın ilk günlerinden ileriye doğru gittiğimizde yaza ulaşırız, yolumuza devam ettikçe kışa yaklaşırız. Kışa ulaştığımızda bahardan çok uzaklaşmış olsak bile, seyrimizi sürdürdüğümüzde kışın şiddetli günlerini yavaş yavaş geride bırakır ve sonunda yine bahara ulaşırız.

Bir hareket-i devriye halinde bulunan bu dünya hayatında da ölümü yeni bir hayat takip edecektir. Kıştan sonra yeniden baharın gelmesi gibi.

"Şu gecenin sabahı ve şu kışın baharı ne kadar makul ve lâzım ve kat'î ise, haşrin sabahı da, berzahın baharı da o kat'iyettir." Sözlere

Ahirete inanmayanlar için dünya hayatının seyri "müstakimdir", yani düz bir çizgi gibidir ve her geçen gün hayatın son bulma noktasına doğru biraz daha yaklaşılmır ve ölümle hiçliğe düşölür ve hayata bir daha geri dönmek mümkün olmaz.

"Bu sayede o nimetlerin mahiyeti sönmez. Ancak teşahhusat-ı cüz'iyede firak ve iftirakları vardır. Bunun içindir ki; lezaiz-i imaniye, firak ve iftirak ile müteessir ve mükedder olmuyor."

Mahiyet bir şeyin ne olduğu sorusunun cevabıdır. Bu gün yediğimiz elmalar, ilk elmalarla aynı mahiyete sahiptirler, yani hepsi elmadırlar. Ancak, teşahhusatları farklıdır, yani bu yılın elmaları geçen yılın elmaları değildir. O elmalardan bugün ayrı düşmüş olsak bile, elma mahiyetinden ayrılmış değiliz.

İman lezzeti ayrılık elemelerini ortadan kaldırır. Geçen asrın insanları bugün aramızda olmasalar bile, onların mahiyetleri kabir aleminde devam etmektedir. Biz de aynı yollardan geçecek, haşır ile yeniden bir araya gelecek ve Cennette inşallah yine beraber olacağız.

"Fakat ikinci cihette, her bir lezzetin zevali var. Ve o zeval hadd-i zâtında elem olduğu gibi, düşünmesi de elemdir. Çünkü bu ikinci cihette, hareket devriye değildir, müstakimdir. Lezzet, ebedî bir ölüm ile mahkûm olur."

Hareket "müstakim" yani düz bir çizgi şeklinde olduğundan ayrılık noktasına bir daha geri dönülmeyeceğinden "Lezzet, ebedî bir ölüm ile mahkûm olur.." Yani, nimetleri ihsan eden bir Mün'im olduğuna inanmayan ve ölümü hiçlik ve yokluk olarak gören bir kişinin nazarında, giden lezzetler bir daha geri gelmez, giden gençlik artık geri dönmez, giden ve sönen hayat ebediyen yok olur.